

Література

1. Добрянський І. Сучасні тенденції розвитку вищої школи: соціокультурний, регіональний та особистісний аспект // Вища школа, 2004.-№1.
2. Кловак Г.Т. Основи педагогічних досліджень. Навч. посіб. для вищих пед. навч. закладів. – Чернігів: Чернігів. держ. центр наук.-техн. і економ. інформації, 2003.
3. Колот А. Реалізація основних принципів Булонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю // Вища школа. – 2004 №№2/3.
4. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (наказ Міністерства 02.06.1993 № 161)// Вища освіта в Україні. Нормативно правове регулювання / За заг. ред. А.П. Зайця, В.С. Журавського. – К.: Форум, 2003.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Білоус О.В. (Чернігів)

Розвиток творчого потенціалу особистості вчителя є важливою передумовою підвищення ефективності навчально-виховного процесу в школі. Одним із пріоритетних напрямів у підготовці майбутніх учителів є розвиток їх творчого мислення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що дослідженню окремих аспектів професійної підготовки педагогічних кадрів завжди приділялась належна увага (В. І. Бондар, І. А. Зязюн, Н. В. Кузьміна, Д. Ф. Ніколенко, В. А. Семиченко, А. І. Щербаков та ряд інших).

Метою даної статті є розгляд деяких шляхів розвитку творчого мислення у майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Творче мислення – вид мислення, результатом якого є принципово чи суб'єктивно новий або вдосконалений образ певного аспекту дійсності. Воно відзначається своєрідним перебігом, особливою складністю і потребує великої інтелектуальної активності суб'єкта. Дж.-П. Гілфорд охарактеризував творче мислення як оригінальне, гнучке, глибоке і нетривіальне [3. С. 203].

А.М. Матюшкін, Ю. М. Кулюткін, Г. С. Сухобська виділяють наступні компоненти творчого мислення: уміння бачити проблему в звичних умовах; уміння відмовитися від неправильної гіпотези; уміння знайти нові зв'язки і відношення між об'єктами; уміння виробляти нові способи дії або творчо використовувати старі.

Як відомо, особливості творчого мислення вчителя формуються під впливом вимог, які зумовлені змістом і характером педагогічної діяльності [1, 2]. Вчені [1, 2, 5] відзначають, що творчість є найсуттєвішою і необхідною ознакою педагогічної діяльності. Як показують проведені дослідження [1], творче мислення вчителя, яке безпосередньо включене у діяльність, спрямоване на розв'язання багатоманітних педагогічних задач, метою яких є розвиток особистості учнів у процесі навчання і виховання, а основною умовою досягнення цієї мети – організація активної діяльності учнів. На думку Ю. М. Кулюткіна, педагогічна задача є структурною одиницею мисленнєвої діяльності вчителя, а функції його мислення виступають як функції аналізу конкретних педагогічних ситуацій, постановки задач в даних умовах діяльності, розробки планів і проектів розв'язання цих задач, регуляції процесу здійснення планів, оцінки отриманих результатів [1. С. 23].

Як вважає В. А. Семиченко, існують якісні розбіжності між двома системами діяльності, значущими для становлення майбутніх педагогів: професійною діяльністю та професійною підготовкою [5. С. 52]. Саме тому, з погляду цього автора, студенти, які найбільш адаптовані до структури навчальної діяльності, відчують значні труднощі у процесі професійної діяльності.

Ю. М. Кулюткін зазначає, що ефективними методами, які можна вико-

ристовувати з метою розвитку творчого мислення у студентів, є ті, в основі яких лежить ідея моделювання педагогічних ситуацій, рішення конструктивних задач, ділових і педагогічних ігор [1. С. 29]. Особливістю такого навчання, на думку автора, є те, що в якості предмета аналізу виступає практична ситуація, а сам майбутній вчитель займає позицію дослідника, завданням якого є знайти засоби аналізу чи перетворення даної ситуації, визначити критерії і показники її оцінки, конструктивні схеми і способи дії в умовах запропонованої ситуації [1. С. 29]. Інші вчені [6. С. 216] вважають, що під час проведення ділових ігор, тренінгів учасники мають змогу змінювати функціональну позицію, що також сприяє розвитку творчого мислення.

Вважаємо, що у процесі викладання психології доцільно використовувати такі види діяльності, які б сприяли розвитку творчого мислення студентів, а саме: проведення студентами досліджень з психології в малих групах або індивідуально; формування у студентів початкових знань з використання методів психологічної діагностики, з психологічного консультування (при цьому обов'язковим є ознайомлення майбутніх учителів з етичними принципами психологічного обстеження); цілеспрямований розвиток розумових дій у процесі навчання; проведення ділових ігор, тренінгів. Саме ці види діяльності, на нашу думку, сприяють розвитку здатності студентів до творчого розв'язання педагогічних задач.

Крім того, нами розроблені і використовуються у навчальному процесі ситуаційні тести як засіб проектування діяльності майбутніх учителів хімії [4]. Ситуаційний тест – система тестових завдань, призначена для розв'язання проблемних ситуацій, які притаманні майбутній професійній діяльності випускників вищих навчальних закладів. Порядок розміщення тестових завдань у ситуаційному тесті визначається діями, які досліджувані мають здійснити для розв'язання проблемної ситуації. Кожний ситуаційний тест призначається для перевірки оволодіння студентами певними вміннями, які характеризують окремі компоненти професійної діяльності. Наприклад, для моделювання ситуацій, які пов'язані з реалізацією вчителем виховної функції в процесі навчання хімії, пропонуються завдання, спрямовані на формування вмінь враховувати закономірності розвитку особистості, особливості психічних станів учнів, взаємодію в колективі, мотивів поведінки учнів, пізнавальних інтересів та намірів у процесі добору методів та прийомів виховної роботи. Необхідно зазначити, що такі завдання можна використовувати не тільки з метою діагностики ступеня сформованості окремих професійних умінь, але й як засіб розвитку творчого мислення у майбутніх учителів хімії.

Література

1. Кулюткин Ю. Н. Творческое мышление в профессиональной деятельности учителя // Вопросы психологии. – 1986. – № 2. – С. 21 – 30.
2. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр „Академия“, 2004. – 320 с.
3. Психологічна енциклопедія /Автор-упорядник О. М. Степанов. – К.: „Академвидав“, 2006. – 424 с.
4. Самойленко П. В., Білоус О. В. Ситуаційні тести як засіб проектування діяльності майбутніх учителів хімії // Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції „Науковий потенціал світу 2004“. Том 40. Проблеми підготовки фахівців. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 16 – 19.
5. Семиченко В. А. Психология педагогической деятельности: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2004. – 335 с.
6. Симановский А. Э. Структура профессионально важных качеств учителя, необходимых для организации творческого обучения // Мир психологии. – 2002. – № 4 (32). – С. 215 – 222.